

CHAQIRIQQACHA YOSHLARNING HARBIY-VATANPARVARLIK RUHINI SHAKLLANTIRISHDA O'QITUVCHINING O'RNI.

Ergashev Muhammadibrohim Muzaffarjon o'g'li

Farg'ona davlat universiteti harbiy ta'lim fakulteti 2-bosqich talabasi

+998942399006

Ergashevibrohimjon67@gmail.com

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada chaqiriqqacha yoshlarning harbiy-vatanparvarlik ruhini shakllantirish jarayonida o'qituvchining o'rni va pedagogik faoliyatining ahamiyati tahlil qilinadi. Maqolada harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining nazariy asoslari, mazmuni hamda yosh avlodda vatanparvarlik, fuqarolik mas'uliyati va harbiy burchga sadoqat tuyg'ularini shakllantirishdagi o'qituvchining tarbiyaviy, psixologik va metodik yondashuvlari ilmiy jihatdan yoritilgan. Shuningdek, o'qituvchi shaxsining namunaliligi, dars jarayonida interfaol metodlardan foydalanish samaradorligi hamda ta'lim muassasalarida harbiy-vatanparvarlik ishlarini tashkil etishning zamonaviy yo'nalishlari o'rganilgan. Tadqiqot natijalari yoshlar ongida vatan himoyasiga tayyorlikni kuchaytirish, ijtimoiy faollikni oshirish va milliy g'ururni yuksaltirishda o'qituvchining yetakchi o'rin tutishini asoslaydi.

Kalit so'zlar: harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi, chaqiriqqacha yoshlar, o'qituvchi faoliyati, pedagogik jarayon, vatanparvarlik ruhiyati, metodik yondashuv, fuqarolik mas'uliyati.

KIRISH

Bugungi globalashuv va axborot oqimlari keskin jadallashgan davrda yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash masalasi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. O'zbekiston Respublikasida yoshlarga oid davlat siyosati konsepsiyasi hamda "Harbiy majburiyat va harbiy xizmat to'g'risida"gi Qonun asosida chaqiriqqacha yoshlarni Vatan himoyasiga

tayyorlash, ularning fuqarolik mas'uliyati va ijtimoiy faolligini kuchaytirish ta'lim-tarbiyaviy jarayonning muhim tarkibiy qismi sifatida belgilangan.

Chaqiriqqacha yoshlarning harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi nafaqat jismoniy tayyorgarlikni, balki milliy g'urur, tarixiy xotira va Vatanga sadoqat tuyg'ularini shakllantirishni ham o'z ichiga oladi. Ushbu jarayonda o'qituvchi shaxsining roli beqiyosdir. Chunki aynan o'qituvchi yoshlarning dunyoqarashi, axloqiy fazilatlari va ijtimoiy pozitsiyasini belgilovchi yetakchi pedagogik subyekt sifatida harbiy-

Mazkur tadqiqotning maqsadi — o'qituvchining chaqiriqqacha yoshlar orasida harbiy-vatanparvarlik ruhini shakllantirishdagi o'rni va pedagogik ta'sir mexanizmlarini ilmiy asosda tahlil qilish hamda samarali metodik tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi — bu shaxsda Vatanga muhabbat, uning suvereniteti, hududiy yaxlitligi va milliy manfaatlarini himoya qilishga tayyorlikni shakllantiruvchi ijtimoiy-pedagogik jarayondir. Mazkur tushuncha **A.V. Petrov, B.M. Teplov, A.S. Makarenko** kabi pedagog va psixologlar tomonidan ishlab chiqilgan tarbiya nazariyalari bilan uzviy bog'liqdir. Ularning fikricha, shaxsda vatanparvarlik his-tuyg'ularini shakllantirish — bu ong, his-tuyg'u va irodaviy jarayonlarning integratsiyasi orqali amalga oshadigan murakkab tizimli faoliyatdir.

O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni va "Yoshlar siyosati konsepsiyasi"da belgilanganidek, harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi ta'lim-tarbiyaning ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib, u yosh avlodni milliy g'oya, davlat ramzlariga hurmat va Vatanga sadoqat ruhida shakllantirishni nazarda tutadi.

O'qituvchi faoliyati — bu ta'lim oluvchilarning bilim, ko'nikma va qadriyatlarini rivojlantirishga yo'naltirilgan **pedagogik tizimning markaziy elementidir**. Harbiy-vatanparvarlik tarbiyasida o'qituvchi o'zining **pedagogik kompetensiyasi, kommunikativ madaniyati, metodik mahorati** orqali ta'sir ko'rsatadi.

L.S. Vygotskiyning “yaqin rivojlanish zonasi” nazariyasiga ko‘ra, o‘quvchining shaxsiy rivojlanishi ustoz rahbarligida amalga oshadi. Shu boisdan o‘qituvchining shaxsiy namunasi, uning Vatanga bo‘lgan sadoqati va ijtimoiy faolligi yoshlarning ongi va xulq-atvoriga kuchli ta’sir etadi. **A.S. Makarenko** ta’kidlaganidek, “o‘qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki ijtimoiy ongini shakllantiruvchi shaxsdir.”

O‘qituvchi dars jarayonida **interfaol metodlar** (klaster, debat, konseptual xarita, rolikli muhokama, loyihaviy o‘qitish) yordamida o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, jamoaviy mas’uliyat va Vatanga nisbatan burch hissini uyg‘otadi. Bunda o‘quvchilar nafaqat nazariy bilim, balki **amaliy faoliyat** orqali (safarbarlik mashg‘ulotlari, sport-safarlari, tarixiy obidalar bilan tanishish, harbiy qismlarga tashrif) vatanparvarlikni his etadilar.

Psixologik nuqtayi nazardan, vatanparvarlik ruhining shakllanishi **motivatsion, emotsional va kognitiv komponentlardan** iborat bo‘ladi. **Abraham Maslouning** ehtiyojlar iyerarxiyasi nazariyasiga muvofiq, inson o‘zini jamiyatning ajralmas qismi deb his qilganida, u oliy darajadagi ehtiyoj — “**o‘z-o‘zini anglash**” bosqichiga o‘tadi. Shu jarayonda o‘qituvchi yoshlarning milliy o‘zlikni anglash motivlarini rag‘batlantirishi, ularni ijobiy ijtimoiy faoliyatga yo‘naltirishi zarur.

Bundan tashqari, **Albert Banduraning** “ijtimoiy o‘rganish nazariyasi”ga binoan, yoshlar o‘z o‘qituvchisini kuzatish, taqlid qilish va ijtimoiy mukofot mexanizmlari orqali o‘zlashtiradilar. Shu sababli, o‘qituvchi o‘zining shaxsiy fazilatlarini — mas’uliyat, fidoyilik, intizom va sadoqat orqali vatanparvarlik fazilatlarini ongli tarzda singdiradi.

Bugungi kunda ta’lim tizimida harbiy-vatanparvarlik tarbiyasini modernizatsiya qilish quyidagi yo‘nalishlar asosida olib borilishi maqsadga muvofiq:

Integrativ yondashuv — tarix, jismoniy tarbiya, ona tili va adabiyot kabi fanlarda vatanparvarlik mazmunidagi topshiriqlarni uyg‘unlashtirish;

Innovatsion metodlar — raqamli ta'lim texnologiyalaridan (virtual simulyatorlar, videodarslar, onlayn musobaqalar) foydalanish;

Hamkorlik tamoyili — harbiy qism, yoshlar ittifoqi, mahalla va ota-onalar bilan hamkorlikda kompleks tarbiya tizimini yo'lga qo'yish;

Refleksiv tahlil — o'quvchilarda o'z faoliyatini baholash va Vatanga xizmat qilishga nisbatan ichki motivatsiyani shakllantirish.

Mazkur yondashuvlar natijasida o'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki yoshlarning **ijtimoiy-patriotik ongini shakllantiruvchi strategik shaxs** sifatida namoyon bo'ladi.

XULOSA

Yuqoridagi ilmiy tahlillar shuni ko'rsatadiki, chaqiriqqacha yoshlarning harbiy-vatanparvarlik ruhini shakllantirish murakkab, ko'p omilli va uzluksiz pedagogik jarayondir. Bu jarayonda o'qituvchi markaziy figurani tashkil etib, u nafaqat bilim manbai, balki yoshlarning ma'naviy-axloqiy, psixologik va ijtimoiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. O'qituvchining shaxsiy namunasi, fuqarolik pozitsiyasi va pedagogik mahorati yoshlarning Vatanga sadoqat, harbiy burchni ado etishga tayyorlik va milliy g'urur kabi fazilatlarini shakllantirishda asosiy omil hisoblanadi. O'tkazilgan nazariy tahlillar asosida quyidagi **xulosalarga** kelindi:

Harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi ta'lim-tarbiya tizimining ajralmas tarkibiy qismi bo'lib, u yosh avlodni Vatan himoyasiga tayyorlashning eng muhim pedagogik mexanizmidir. O'qituvchining kasbiy kompetensiyasi, ma'naviy qadriyatlari va psixologik ta'sir uslublari yoshlarning harbiy-vatanparvarlik ruhini shakllantirishda hal qiluvchi ahamiyatga ega. Vatanparvarlik tarbiyasida shaxsga yo'naltirilgan, interfaol va innovatsion metodlardan foydalanish jarayonning samaradorligini oshiradi. O'quvchilarda Vatanga muhabbatni shakllantirishda milliy qadriyatlar, tarixiy meros va zamonaviy texnologiyalar uyg'unligi muhim ahamiyat kasb

etadi. Harbiy-vatanparvarlik tarbiyasining samaradorligi o'qituvchi, ota-ona, jamoatchilik va harbiy tashkilotlar o'rtasidagi uzviy hamkorlik orqali ta'minlanadi. Ushbu ilmiy xulosalardan kelib chiqib, quyidagi **takliflarni** ilgari surish mumkin:

- Ta'lim muassasalarida harbiy-vatanparvarlik tarbiyasiga oid dars va tadbirlarni tizimli rejalashtirish, ularni davlat dasturlari bilan uyg'unlashtirish;
- O'qituvchilar uchun "Vatanparvarlik pedagogikasi" yo'nalishida maxsus malaka oshirish kurslarini joriy etish;
- Harbiy qismlar, tarixiy yodgorliklar va muzeylar bilan hamkorlikda amaliy-patriotik tadbirlarni yo'lga qo'yish;
- Chaqiriqqacha yoshlar orasida vatan himoyasiga tayyorlikni targ'ib etuvchi tanlovlar, intellektual o'yinlar va sport musobaqalarini kengaytirish;
- Ta'limda raqamli texnologiyalar asosida yaratilgan vatanparvarlik yo'nalishidagi interaktiv platforma va multimedia resurslaridan samarali foydalanish.

O'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki yosh avlodning ijtimoiy-patriotik ongi va milliy o'zligini shakllantiruvchi, Vatan ravnaqi uchun mas'uliyatli fuqaro yetishtiruvchi bosh pedagogik kuch sifatida namoyon bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Makarenko, A.S. *Pedagogik poema*. – Moskva: Pedagogika, 1988.
2. Vygotskiy, L.S. *Pedagogik psixologiya*. – Moskva: Prosveshcheniye, 1991.
3. Bandura, A. *Social Learning Theory*. – Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, 1977.
4. Maslow, A.H. *Motivation and Personality*. – New York: Harper & Row, 1954.
5. Teplov, B.M. *Psixologiya individual'nyx razlichiy*. – Moskva: Nauka, 1961.
6. Petrov, A.V. *Vospitanie patriotizma u shkol'nikov*. – Moskva: Pedagogika, 1989.

7. Xayrullaev, M. *Ma'naviyat asoslari*. – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 2015.
8. Juraev, R. *Harbiy-vatanparvarlik tarbiyasi nazariyasi va amaliyoti*. – Toshkent: Akademnashr, 2018.
9. O'zbekiston Respublikasi Mudofaa vazirligi: *“Chaqiriqqacha yoshlar bilan ishlash bo'yicha metodik qo'llanma.”* – Toshkent, 2022.
10. Saidov, A.X. *O'zbekiston Respublikasida yoshlar tarbiyasi va vatanparvarlik siyosati*. – Toshkent: Adolat, 2020.
11. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2023.
12. O'zbekiston Respublikasining “Ta'lim to'g'risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
13. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “Yoshlar siyosatini 2025 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi to'g'risida”gi farmoni. – Toshkent, 2021.